

ҚАЗАҚ ӘНШІ–АҚЫНДАРЫ ПОЭЗИЯСЫН ЦИФРЛЫҚ ӘНГІМЕЛЕУ ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІ

Қондыбай М.М.* , Әбдіманұлы Ө.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
*e-mail: medetmanasuly@gmail.com, abdimanuly@rambler.ru

Аңдатпа. Әнші–ақындардың шығармашылығы бүгінгі мектеп оқушыларының рухани–мәдени дамуы үшін аса құнды. Алайда бүгінгі білім алушылардың танымдық әлеуеті мен қабылдау ерекшеліктері заман талабына қарай едәуір өзгергенін ескеру маңызды.

Мақала жалпы орта білім беретін мектептің жогары сынып оқушыларына қазақ әнші–ақындарының поэзиясын цифрлық әңгімелеу әдісі арқылы оқытудың психолінгвистикалық және педагогикалық тиімділігін зерттеуге бағытталған.

Зерттеудің өзектілігі қазіргі жаңартылған білім беру мазмұны аясында оқытудың жаңашыл әдістерін енгізу қажеттігімен түсіндіріледі. Қазақстанның орта мектеп бағдарламасында XIX ғасыр әнші–ақындарының өмірі мен шығармалары тақырып ретінде қамтылған. Аталған материалды оқыту үдерісінде ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың мүмкіндіктерін тиімді пайдалану, сондай–ақ оқушыны орталық тұлға ретінде танып, оның дербес білім алуына негізделген белсенді әдістерді қолдану – қазіргі білім беру жүйесінің басты талабы.

Зерттеудің мақсаты – қазақтың әнші–ақындары поэзиясын цифрлық әңгімелеу (digital storytelling) әдісі арқылы оқытудың психолінгвистикалық және педагогикалық тиімділігін айқындап, мектеп тәжірибесіне енгізуге арналған мазмұндық–әдістемелік үлгі ұсыну.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы – әнші–ақындар шығармаларын мультимедиялық форматта қайта баяндаудың (видеоэссе, деректі қысқаметраж, поэзиялық подкаст, анимация) бірізді моделі жасалды, бағалау рубрикасы мен нақты тапсырмалар картасы әзірленді. Зерттеу барысында сауалнама, педагогикалық эксперимент, поэтикалық талдау әдістері қолданылып, Canva, StoryMap, Adobe Express сынды цифрлық құралдар интеграцияланды. Нәтижесінде цифрлық әңгімелеу оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, шығармашылық пен тілдік құзыреттілігін дамытатыны анықталды. Оқыту үрдісінде цифрлық әңгімелеуді пайдалану оқушылардың эмоционалды танымын күшейтіп, қазақ әнші–ақындары шығармаларының идеясын терең түсінуге жағдай жасайды. Зерттеу жұмысы цифрлық педагогика мүмкіндіктерін ұлттық әдебиетті оқытуда тиімді қолданудың ғылыми негізін қалайды.

Кілт сөздер: цифрлық әңгімелеу, әнші–ақындар, қазақ әдебиеті, педагогика, мультимедиялық оқу, жобалау, АКТ, мотивация.

Кіріспе

Қазақтың сал–серілік дәстүрінен бастау алатын әнші–ақындар поэзиясы – ұлттық әдебиет пен өнердің бірегей саласы. XIX ғасырда Арқа өңірінде ерекше өркендеп, өз мектептерін қалыптастырған Біржан сал, Ақан сері, Жаяу Мұса, Мұхит Мералыұлы, Балуан Шолақ, Үкілі Ыбырай, Естай Беркімбайұлы сынды әнші–ақындар шығармашылығы қазақ поэзиясының көкжиегін кеңейтіп, музыка мен сөз өнерін тоғыстырған жаңа үрдіс әкелді [1]. Олардың өлеңдері мен әндерінде әлеуметтік теңсіздік, әділетсіздікке қарсылық, азаттық аңсары сынды қоғамның өзекті мәселелері өрнектеліп, елдің мұң–мұқтажы көркем түрде бейнеленді.

Әнші–ақындар шығармашылығының зерттелуі қазақ әдебиеті мен өнертану ғылымында өзіндік бағытқа ие. Бұл үрдіс XIX ғасырдың екінші жартысы мен XX ғасыр басындағы қазақ мәдени кеңістігінде ерекше орын алған сал–серілер мұрасын тану қажеттілігінен туындады. Әнші–ақындардың шығармашылық болмысы ұлттық рухани құндылықтарды, эстетикалық талғамды, музыкалық–поэтикалық дәстүрді тоғыстырған күрделі феномен болғандықтан, оларды зерттеу барысында әдебиеттану, музыка зерттеулері және мәдениеттану ғылымдарының әдіснамалары қатар қолданылды [2].

Әнші–ақындар шығармашылығы жөніндегі алғашқы ғылыми талдаулар XX ғасырдың басынан бастау алады. Ғалым А. Жұбанов «Қазақ композиторларының өмірі мен творчествосы» атты зерттеуінде әнші–ақындардың музыкалық мұрасын жүйелі түрде қарастырып, олардың ұлттық поэзия мен музыкадағы жаңашылдығын көрсетеді [3].

Әдебиетші-ғалым Е. Ысмайылов әнші-ақындардың өнерін синкретті сипатта қарастырып, олардың шығармашылығын «ақындық пен әншіліктің тұтасқан түрі» деп бағалады. Оның «Ақындар» атты монографиясында сал-серілердің поэзиясы мен әншілігінің өзара ажырағысыз бірлігі, олардың өнердегі синкретті табиғаты ғылыми тұрғыда дәлелденді [4]. Фольклортанушы С. Қасқабасов сал-серілерді қазақтың дала театрының бастауы ретінде сипаттап, олардың халықтық мәдениеттегі қызметін жаңа қырынан түсіндірді [5].

Кейіннен І. Жақанов әнші-ақындар мұрасын текстологиялық тұрғыдан [6], С. Негімов болса, сал-серілердің ұлттық болмысы мен шығармашылық даралығын, олардың аймақтық дәстүрлермен байланысын [7], ал Ш. Керім сал-серілер поэзиясының көркемдік ерекшеліктерін, әсіресе синкреттілік пен музыкалық әуезділіктің өзара сабақтастығын кешенді түрде талдады [8].

Жалпы алғанда, әнші-ақындар шығармашылығының зерттелуі – қазақ әдебиеті тарихындағы аса маңызды ғылыми бағыт болып табылады. Аталмыш зерттеулердің жүйеленуі үш арнаны айқындайды: (1) әнші-ақындардың өмірі мен шығармашылығын әдебиет тарихында зерделеу; (2) музыкалық мұраның жинақталуы мен талдануы; (3) тұлғалардың көркем бейнеленуі және соны талдаған еңбектер.

Мұндай теориялық негіз біздің әдістемеміздің іргетасы бола алады, әсіресе музыкалық-поэтикалық синкреттілік, аймақтық мектептер мен орындаушылық тарихын түсіндіруде көпмодальды ұсынысты қажет етеді.

Әнші-ақындардың шығармашылығы бүгінгі мектеп оқушыларының рухани-мәдени дамуы үшін аса құнды. Алайда бүгінгі білім алушылардың танымдық әлеуеті мен қабылдау ерекшеліктері заман талабына қарай едәуір өзгергенін ескеру маңызды. Осыған байланысты дәстүрлі әдістермен шектелу жеткіліксіз, ал цифрлық оқыту мүмкіндіктерін кеңінен қолдану – уақыт талабы. Цифрлық құралдарды, мультимедиялық ресурстарды және интерактивті платформаларды пайдалану бұл мәселені жеңілдетіп қана қоймай, оқушы қызығушылығын арттырады әрі олардың шығармашылық әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді.

Цифрлық әңгімелеу әдісі (Digital Storytelling) – білім беру үдерісінде кең қолданыс таба бастаған заманауи инновациялық әдістемелердің бірі [9]. Цифрлық әңгімелеу оқушыларға шығарманы да, сол жөніндегі ғылыми тұжырымдарды да бір мезетте меңгертетін тиімді дидактикалық орта ретінде көрінеді.

Білім беру контекстінде цифрлық әңгімелеу оқытушылар мен оқушылардың цифрлық құралдарды пайдалана отырып, оқу материалын хикая түрінде баяндауын білдіреді. Мысалы, оқушылар белгілі бір тарихи тұлғаның өмірі мен шығармашылығын, не әдеби туындының сюжетін негіздеп, өз сөздерімен мультимедиялық шағын фильм (видео), слайд-шоу немесе аудио-подкаст түрінде әңгіме құрастырады. Цифрлық форматтағы мұндай әңгімелердегі мәтін, сурет, музыка және дауыс сияқты элементтердің үйлесімі оқушылардың қызығушылығын оятып, әдеби шығарманы қабылдауын жеңілдетеді. Өйткені әңгімелеу – адам жадына әсер етудің күшті құралы, қызықты оқиға түрінде ұсынылған мәлімет есте жақсы сақталады. Ғалымдардың пікірінше, хикая формасындағы сабақ оқушылардың эмоционалдық тұрғыда еліктеуі арқылы білімді терең түсінуіне мүмкіндік береді [10].

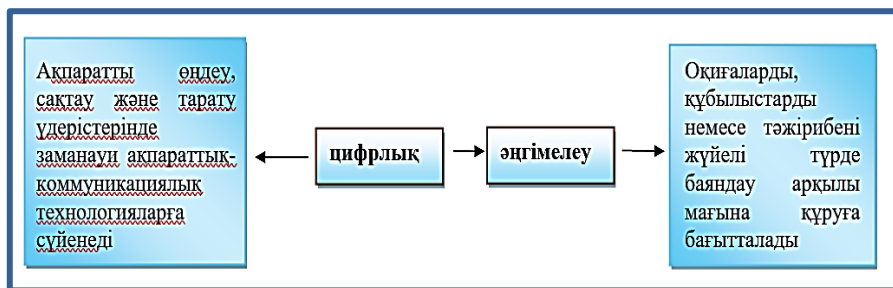
Мақала жалпы орта білім беретін мектептің 10–11 сынып оқушыларына қазақ әнші-ақындарының поэзиясын *цифрлық әңгімелеу әдісі* арқылы оқытудың психолінгвистикалық және педагогикалық тиімділігін зерттеуге бағытталған. Зерттеудің өзектілігі қазіргі жаңартылған білім беру мазмұны аясында оқытудың жаңашыл әдістерін енгізу қажеттігімен түсіндіріледі. Қазақстанның орта мектеп бағдарламасында XIX ғасыр әнші-ақындарының өмірі мен шығармалары тақырып ретінде қамтылған. Аталған материалды оқыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың мүмкіндіктерін тиімді пайдалану, сондай-ақ оқушыны орталық тұлға ретінде танып, оның дербес білім алуына негізделген белсенді әдістерді қолдану – қазіргі білім беру жүйесінің басты талаптарының бірі.

Оқулық пен дәстүрлі лекцияға үйренген алдыңғы ұрпақтан айырмашылығы, бүгінгі цифрлық дәуір оқушылары ақпаратты көбіне экран, мультимедиа арқылы қабылдайды. Сондықтан ұлттық әдеби мұрамызды жас ұрпаққа тиімді жеткізу үшін цифрлық әңгімелеу тәрізді мультимедиялық білім беру технологияларын қолдану – білім сапасын арттырудың бір жолы [9]. Мақалада зерттеудің мақсаты, әдіс–тәсілдері, алынған нәтижелері мен ғылыми–педагогикалық тұрғыдан талдауы ұсынылып, цифрлық әңгімелеу әдісін әдебиетті оқытуда қолдануға қатысты практикалық ұсынымдар беріледі.

Материалдар мен әдістер

Зерттеуде негізгі материал ретінде қазақтың көрнекті әнші–ақындарының әдеби мұрасы алынды. Атап айтқанда, Жаяу Мұса Байжанұлының «Ақ сиса» өлеңі, Біржан сал Қожағұлұлының әндері мен айтыстары (ақын Сарамен айтысы), Ақан сері Қорамсаұлының лирикалық ән–жырлары («Мақпал», «Балқадиша» т.б.), Мұхит Мералыұлының өлеңдері, Балуан Шолақтың өлеңдері, Үкілі Ыбырай Сандыбайұлының «Гэкку» әні, Естай Беркімбайұлының «Қорлан» әні тәрізді шығармалар қамтылды. Бұл туындылардың мәтіндері, тарихи контексті мен олар туралы әдебиеттер зерттеу нысаны болды. Сонымен бірге осы ақындардың өмірбаян деректері, халқымыздың сал–серілік дәстүрі туралы мәліметтер қарастырылды. Психолінгвистикалық тұрғыдан материал ретінде оқушылардың осы шығармаларды цифрлық форматта оқып–үйренуі кезінде қалыптасатын тілдік құзыреттері мен вербалды емес (визуалды, аудиалды) ойлау үдерістері есепке алынды.

Зерттеу әдістемесі сапалық (qualitative) және сандық (quantitative) тәсілдердің кешенді қолданылуына негізделді. Алдымен, тақырып бойынша ғылыми әдебиеттерге шолу жасалды, яғни отандық және шетел зерттеушілерінің цифрлық оқыту технологиялары мен әңгімелеу әдісі туралы еңбектері зерделенді. Мысалы, шетелдік зерттеулерде цифрлық әңгімелеу оқушылардың білімге ынтасын арттырып, конструктивті және коллаборативті (ұжымдық) оқыту теорияларымен үйлесетін тиімді құрал екені көрсетілген (Сурет–1) [11].

Сурет 1 – Цифрлық әңгімелеудің құрылымдық–мақсаттық үлгісі [11]

Тәжірибелік бөлімде жалпы орта мектептің 10–сыныбында «Әнші–ақындар шығармашылығын оқыту» тақырыбында тәжірибелік сабақтар өткізілді. Экспериментке барлығы 49 оқушы қатысты, олар екі топқа бөлінді: бақылау тобы (дәстүрлі сабақ үлгісімен оқыған 24 оқушы) және эксперимент тобы (цифрлық әңгімелеу әдісін қолданған 25 оқушы). Сабақтар жаңартылған бағдарлама талаптарына сәйкес құрастырылды және дәстүрлі сабақ (бақылау тобы) пен цифрлық әңгімелеу әдісін қолданған сабақ (эксперимент тобы) нәтижелері салыстырылды.

Цифрлық әңгімелеу әдісін жүзеге асыру үшін, ең алдымен, оқушыларға зерттеу тақырыбы бойынша алдын ала нұсқаулық беріліп, топтарға бөлінді. Әр топқа белгілі бір әнші–ақын тұлғасы мен оның шығармасы тандап алынды (мысалы, бір топқа Жаяу Мұсаның өмірі мен «Ақ сиса» әні, екінші топқа Ақан сері өмірі мен «Балқадиша» әні, т.с.с.). Оқушылар топ ішінде ақылдаса отырып, сол тұлғаның өмірбаяны мен шығармашылығы туралы шағын сюжет құрып, соны цифрлық форматта баяндауы тиіс болды.

Баяндау түрі еркін таңдалды. Бір топ деректі қысқа фильм жасаса, бір топ слайд–шоу және аудио фон арқылы әңгімелеу, кейбірі анимациялық видеоролик әзірледі. Цифрлық өнімнің сценарий оқушылар өздері жазды, қажетті бейнелер мен дыбыстарды ғаламтордан немесе өздері түсіріп, жинақтады. Мысалы, Біржан сал тобы оның Сара ақынмен айтысын драмаланған көрініс ретінде видеоға түсіріп, сөздерін қазақ, ағылшын тілдерінде субтитрмен берді, ал Ақан сері тобы ақын өмірінен мәліметтерді және «Құлагер» әнінің үзіндісін пайдаланып, фотосуреттер мен мұрағат деректері негізінде презентациялық фильм жасап, оны өз дауыстарымен дыбыстады. Жұмыс барысында оқушылар сториборд (storyboard) тәсілімен сюжет желісін құрып, роликтің құрылымын алдын ала жоспарлады. Топ мүшелері арасында міндеттер бөлініп (мәтін жазушы, баяншы–диктор, видео монтаждаушы, дизайнер т.б.), бірлесе жұмыс жасау арқылы жобаларын аяқтады.

Эксперименттік сабақтар 17 күн бойы жүргізілді (оның ішінде дайындық, материал жинау, монтаж және көрсетілім кезеңдерін қамтиды). Оқушылардың цифрлық әңгімелерді жасауы барысында зерттеуші–оқытушы тарапынан қажет кезінде кеңес беріліп отырды, бірақ негізгі шығармашылық жүктеме оқушылардың өзіне қалдырылды.

Бағалау критерийлері алдын ала дайындалып, оқушыларға жобаны бастарда таныстырылды. Атап айтқанда, цифрлық әңгіме бағасында келесі параметрлер ескерілді: мазмұнның тарихи–әдеби дәлдігі, сюжеттік желінің қисындығы (басы, дамуы, шарықтау шегі, қорытындысы), визуалдық материалдың көркемдік сапасы, дыбыстық сүйемелдеуінің әсерлігі, тілінің көркемдігі мен грамматикалық дұрыстығы, техникалық орындалуының шеберлігі, уақытты тиімді пайдалануы (3–5 минуттық шектеуді сақтау) және жалпы шығармашылық ойын жеткізе алуы. Әр критерий 1–ден 4 баллға дейінгі шкалада бағаланды (4 – өте жақсы, 3 – жақсы, 2 – қанағаттанарлық, 1 – төмен). Жоба соңында әр топ өздерінің дайындаған цифрлық әңгімелерін сынып алдында көрсетіп, шағын презентация жасап түсіндірді. Көрсетілімнен кейін рефлексия және пікірталас ұйымдастырылды. Яғни әр топ басқа тыңдарман–оқушылардан сұрақтар мен пікірлер қабылдап, жұмыстарының мақсаты мен алған сабақтары туралы ой бөлісті. Осылайша, цифрлық әңгімелеу әдісі бойынша сабақ тек ақпарат беру емес, оқушыларды зерттеушілікке, шығармашыл жұмысқа және сындарлы кері байланыс алуға бағытталды.

Зерттеу нәтижелерін талдау үшін, біріншіден, сандық деректер (көрсеткіштері) бақылау және эксперимент топтары арасында салыстырылды. Екіншіден, оқушылардан сабақ соңында сауалнама алынып, олардың жаңа әдіске қатысты көзқарасы, алған әсері жинақталды. Үшіншіден, сынып жетекшілері мен басқа әріптес мұғалімдердің осы тәжірибе жайлы пікірлері жазылып алынды. Алынған барлық мәліметтер педагогикалық тиімділікті кешенді бағалау мақсатында статистикалық және салыстырмалы талдаудан өткізілді.

Нәтижелер мен талқылау

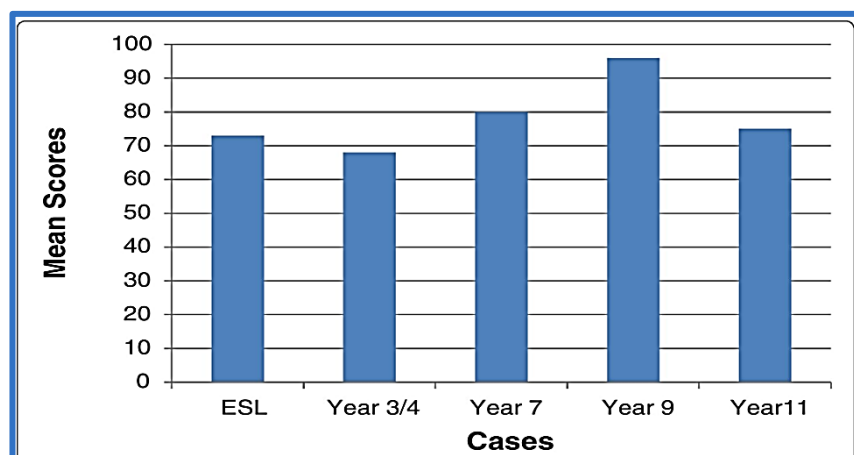
Жоғарыда айтқанымыздай, қазақ әдебиетіндегі әнші–ақындар мұрасы – ұлттық руханияттың аса маңызды құрамдас бөлігі. Олар әрі ақын, әрі композитор, әрі орындаушы болғандықтан, олардың туындыларын оқу әдебиет пен музыканың, тарих пен мәдениеттің тоғысында жатқан күрделі танымдық процесс болып табылады [1]. Мектепте бұл шығармаларды өтудің мақсаты – оқушыларға қазақ халқының сөз өнері мен ән өнерінің бірлігін сезіндіру, XIX ғасырдағы тарихи–әлеуметтік жағдай туралы түсінік беру және көркем мәтінмен жұмыс арқылы эстетикалық талғамын қалыптастыру. Дегенмен, әнші–ақындардың тілінде көнерген сөздер, діни және мифологиялық ишаралар, таралып кеткен жергілікті диалектизмдер кездесуі мүмкін. Сол себепті дәстүрлі сабақ барысында мұғалімге көп түсіндіру жұмысы жүктеледі, ал оқушы көбіне дайын ақпаратты тыңдаумен шектеледі. Демек, оқушының өз әрекеті арқылы әдебиетті үйренуіне жағдай жасау қажет. Бұл тұрғыда еліміздің жаңартылған білім мазмұны да талап етіп отырған «белсенді оқыту» (active learning) тәсілдері бар. Солардың бірі – жобалық жұмыс және АКТ–ны қолдану. Цифрлық әңгімелеу осы екі компонентті (жоба және технология) ұштастыратын әдіс. Оқушы цифрлық жобаны орындау барысында әнші–ақынның өмірбаянын өздігімен зерттеп, мәтіндеріне талдау жасайды, сосын түсінген мәліметтерін өз қиялымен үшөлшемді

(көркем+дыбыстық+мәтін) хикаяға айналдырады. Бұл үдеріс барысында оның зерттеушілік, ақпараттық сараптау, тілдік және шығармашылық дағдылары қатар дамиды.

Ғалымдардың пайымдауынша, цифрлық әңгімелеу – конструктивистік оқыту теориясына сай келетін тиімді құрал. Н. Каранталис әдебиет сабағында жүргізген тәжірибесі негізінде цифрлық әңгімелеуді қолдану оқушылардың білім алу үдерісін белсенді ететінін және оны қашықтан оқытуда да қолдануға болатынын атап көрсеткен [11]. Олар әзірлеген сабақ барысында оқушылар бірлесе жұмыс жасап, жаңа технологияны пайдалану арқылы әдеби шығарманы тереңірек түсінген.

Сол сияқты, австралиялық ғалым Н. Смедә бірнеше мектепте жүргізген ауқымды зерттеуінде цифрлық әңгімелеуді қолдану оқушының танымдық белсенділігі мен ынтасын оятып, білім нәтижелерін жақсартатынын дәлелдеген. Цифрлық жобамен шұғылданған оқушылар дәстүрлі әдіспен оқыған құрдастарымен салыстырғанда оқу материалын тереңірек меңгеріп, өз ойын құрылымды түрде жеткізу қабілеттері артқан [12].

Түрлі жас тобында (бастауыштан жоғары сыныпқа дейін) жүргізілген эксперименттерде барлық топтағы оқушылар цифрлық тарих жасауға қызығушылықпен кіріскені және тапсырманы шығармашылықпен орындағаны байқалған. Олардың цифрлық әңгімелерін сарапшылар бағалағанда жоғары сыныптарда нәтиже сапасы өсіп отырған (Сурет 2).

Сурет 2 – Әртүрлі сыныптардағы оқушылар дайындаған цифрлық әңгімелер сапасының салыстырмалы көрсеткіші (Н. Смедә зерттеуі бойынша)[12]

Цифрлық форматтағы әңгімелеудің психолінгвистикалық тиімділігі, бір жағынан вербалды (сөз, мәтін), екінші жағынан бейвербалды (дыбыс, көрініс) сигналдар арқылы қабылданады. Яғни, ақпарат бір мезгілде ми қабының бірнеше аймағында өңделеді.

АҚШ ғалымдары жүргізген зерттеулер бойынша, баяндау формасындағы контент оқушының миында ұзақ мерзімді естелікке айналу үшін қолайлырақ екен. Себебі қызықты оқиға тыңдағанда адам миында эмоциялық гормондар бөлініп, зейін деңгейі көтеріледі [10]. Саналы түрде аңғармай-ақ, бала өзін әңгімедегі кейіпкер орнына қойып, ситуацияны ішкі тілмен сөйлеп, талдай бастайды, мұны ғылымда «нарративті көшу» феномені дейді. Мысалы, Ақан серінің Құлагер атының өлтірілуі туралы цифрлық фильм көрген оқушы тек ақпарат алып қана қоймай, сол оқиғаға ішкі жан-дүниесімен еніп, эмоционалдық әсер алады. Бұл әсер арқылы ол шығарманың идеясын терең сезінеді, әрі сюжет желісін есінде жақсы сақтайды. Цифрлық әңгімелеу арқылы әдеби кейіпкерлер «жан біткендей» көрініс тауып, оқушының қиялында жанданады. Зерттеуші С. Хирш пен В. Маклеройдың тәжірибесінде поэзияны мультимедиялық әңгімелеу ұштастыру нәтижесінде оқушылардың өзін-өзі шығармашылық тұрғыда көрсетуі мен қиялдау қабілеті айтарлықтай артқаны байқалған [13]. Яғни, бұрын тек мәтінді талдаумен шектелген оқушылар, цифрлық оқиға жасауда өз ойынан бейне мен дыбыстық жолдарды қосып, поэзиядан алған әсерін жан-жақты шығармаға айналдырған. Сабақ соңында көптеген оқушылар

«бұрын–соңды әдебиет сабағы осындай қызықты болады деп ойламағанын», жобамен жұмыс істей отырып өлең мағынасын тереңірек түсінгенін айтып өткен.

Цифрлық әңгімелеудің тағы бір педагогикалық артықшылығы – ынтымақтастық пен дербестікті қатар дамытуы. Топпен жұмыс барысында оқушылар бір–бірінен үйренеді, бірі идея ұсынып, бірі оны толықтырып, бірін–бірі бағалау арқылы ортақ нәтижеге ұмтылады. Бұл коллаборативті оқу дағдысын қалыптастырады. Сонымен бірге, әр оқушы жобада өзіндік үлес қосады, жеке шығармашылық шешімдер табады, яғни дербес ізденіс жүргізеді. Мысалы, фильмді монтаждаумен айналысқан оқушы бұрын тек көрермен рөлінде болса, енді өзі режиссер әрі сценарист болып көреді. Мұндай рөлдік ауысым оқушының бойында жауапкершілік пен лидерлік қасиеттерін шыңдайды.

Біздің экспериментте жоба қорғау барысында оқушылар сыныптас құрбыларынан келген сұрақтарға нақты дәлел–дәйекпен жауап беруге тырысты, яғни олардың пікірін тыңдап, өз жұмыстарына сын көзбен қарап, қажет жерінде жақсартуға дайын болды. Цифрлық құралдарды (бейнемонтаж бағдарламасы, аудиожазба, интернеттен ақпарат іздеу, презентация жасау) қолдану машығы да айтарлықтай жетілді. Бастапқыда видеоны қиып, өтпелі эффектілер қоюды білмеген кейбір оқушылар соңында өте креативті роликтер жасап шықты. Бұл ХХІ ғасыр дағдыларының бірқатары – ақпараттық сауаттылық, медиаөнер, ІТ–құзырет – осындай сабақ арқылы табиғи түрде қалыптасатынын көрсетеді.

Жалпы, цифрлық әңгімелеу әдісі дәстүрлі оқытудағы кейбір кемшіліктерді жоюға көмектеседі деп тұжырым жасауға болады. Мысалы, дәстүрлі әдебиет сабағында уақыттың көбі мұғалім түсіндірмесіне кетсе, цифрлық жобада оқушы өзі ізденеді, яғни оқу үрдісінің субъектісі болады. Оқулықтағы ақпаратпен бірге, өзі қызықтап жасаған бейнебаян арқылы білім алады – бұл білім берудегі тұлғалық–бағдарлы (learner–centered) тәсілдің көрінісі. Әрі цифрлық әңгімелер интернет арқылы кең аудиторияға жарияланса (мектеп сайты, YouTube арнасы т.б.), оқушы өз еңбегінің басқаға пайдалы екенін сезініп, жауапкершілігі артады [14]. Біздің тәжірибеде оқушылар өз жұмыстарын ата–аналарына, басқа сынып оқушыларына көрсетуге қызығушылық танытты, тіпті кейбірі видеоны әлеуметтік желідегі паракшасында бөлісті. Яғни, цифрлық өнім дайындау оқудағы уәжді (мотивацияны) күшейтетінін байқадық.

Дегенмен, жаңа әдісті қолдануда кейбір қиындықтар да жоқ емес. Алдымен, мұғалімнің өзі цифрлық жобалау жұмысын ұйымдастыруға дайын болуы шарт. Бұл – сабаққа қосымша уақыт пен күш жұмсауды талап етеді. Сабақ барысында техникалық мәселелер (компьютер, бағдарлама ақауы, файлдың өшіп қалуы т.б.) туындауы мүмкін, оны алдын ала ойластырып, сақтану керек. Оқушылардың барлығы бірдей медиа жасауда қабілетті емес, кейбірінің техникаға икемі болса, кейбірінің шығармашылық идея табуға, мәтін жазуға таланты бар, ал енді бірі екеуіне де шорқақ болуы мүмкін. Осындай әртүрлілікті ескеріп, топ мүшелерінің рөлдерін дұрыс бөлген жөн. Сонымен бірге, цифрлық ортаға шыққанда авторлық құқық, плагиат мәселелерін де оқушыларға түсіндіру маңызды [14]. Мәселен, бір топ интернеттен алынған суреттерге жай ғана сілтеме көрсетпестен пайдаланды, кейін оларға авторлық құқық туралы қосымша түсіндірме берілді. Сол сияқты дайын мәтінді көшірмей, өзіндік идея туындатудың маңызын ұғындыру қажет. Демек, цифрлық әңгімелеу сабағының табысты болуы мұғалімнің жан–жақты әзірлігіне және сыныптың ынтымақтастығына байланысты.

Әнші–ақындар шығармаларын цифрлық әңгімелеуге бағытталған мазмұндық–әдістемелік ұсыныстар

Зерттеуде негізгі оқу материалы ретінде Жаяу Мұсаның «Ақ сиса» өлеңі, Біржан салдың әндері мен ақын Сарамен айтысы, Ақан серінің лирикалық туындылары («Мақпал», «Балқадиша»), Мұхит Мералыұлының «Дүние» өлеңі, Балуан Шолақ пен Үкілі Ыбырайдың ән–жырлары сынды шығармалар қамтылғаны белгілі. Енді осы туындылардың мазмұны мен поэтикалық ерекшеліктеріне қысқаша талдау жасап, оларды цифрлық әңгімелеуге кіріктіру жолдарын және нақты мультимедиялық тапсырмалар үлгілерін ұсынамыз.

Жаяу Мұса Байжанұлының «Ақ сиса» өлеңі – әлеуметтік әділетсіздікке қарсылықтың көркем үлгісі. Поэзия тілі арқылы ақын өз заманының зорлық–зомбылығына, әсіресе Шорман тұқымының озбырлығына наразылығын білдіреді. Өлеңнің атына айналған «Ақ сиса» сөзі және қайырма ретінде келетін жолдар шығарманың әнге негізделген құрылымын көрсетеді. Жаяу Мұса атынан айтылатын монолог сарказмға толы. Мәселен, «Шорманның Мұстапасы атымды алып, Атандым сол себептен Жаяу Мұса» деп, әділетсіздік салдарынан атына мініп жүру құқығынан айырылғанын ашына жырлайды. Мұнда поэтикалық қайталау («ақ сиса, қызыл сиса...») өлеңнің әуезділігін арттырып, мазмұнға эмоционалдық қуат береді.

Бұл өлеңді оқытуда оқушылар тарихи деректі фильмнің шағын сценарийін жасауына болады. Мысалы, Жаяу Мұсаның жаяу қалуына себеп болған оқиға желісі бойынша бейнебаян құрастырып, оған ақынның өз даусымен айтылған өлең жолдарын немесе ән әуенін фон ретінде қосуға тапсырма беруге болады. Мұндай мультимедиялық туынды арқылы оқушылар өлеңдегі әлеуметтік әділетсіздік сарынын көзбен көріп, құлақпен естіп қабылдайды, ақын образына еніп, оқиғаға жан–жақты талдау жасайды (Кесте 1).

Кесте 1 – Цифрлық оқыту тапсырмалары (Жаяу Мұса)

Жоба түрі	Деректі фильм (docu–short); Аудио–сюжет (подкаст)
Тапсырма 1	«Ақ сиса» өлеңі мен тарихи деректер негізінде деректі фильмнің сценарийін жазу; XIX ғасырдағы әлеуметтік теңсіздік көріністерін сипаттайтын шағын бейнефильм дайындау.
Тапсырма 2	Аудио–сюжет (подкаст) әзірлеу: Жаяу Мұса өмірінен қысқаша деректер мен өлеңнің мағынасын радиохабар стилінде түсіндіру; арасына өлеңнен үзінділер енгізу.
Техникалық/мазмұндық талаптар	Фонға «Ақ сиса» әуенін және өлең жолдарын синхрондау; дикторлық дауыс сапасы мен орфоэпияны сақтау.
Ұсынылатын материалдар	Өлең мәтіні; тарихи дереккөздер/иллюстрациялар; ән әуені; жазба студиясы немесе сапалы диктофон

Ақан сері – лирикалық ән–жырлары арқылы кеңінен танымал. Оның «Балқадиша» әні ғашықтық сезім мен қазақы сұлулық идеалын жырлаған туынды. «Қызы едің Ыбыкеңнің, Балқадиша, Бұралған белің нәзік тал Қадиша» деген өлең сөздері нәзік суреттеуге құрылған. Ақан өлеңдеріне нәзік лиризм, әуезді ұйқас, қайталама жолдар (Қадишаның есімін әр шумақтың соңында қайталау) тән, бұл олардың әнге икемді поэтикалық болмысын көрсетеді. Сонымен бірге Ақан серінің шығармашылығында трагедиялық мотив те бар. Әсіресе, оның сәйгүлік аты Құлагердің өлтірілуіне арналған жоқтауында халықтың ауыр қайғысы көрініс тапқан.

Ақан сері шығармаларын цифрлық форматта игерту үшін слайд–презентация түріндегі видеоәңгіме жасау тиімді. Оқушылар ақынның өмірі мен мұрасын зерттеп, «Құлагер» әнінің үзіндісін және тарихи фотосуреттерді пайдаланып, деректі презентациялық фильм дайындай алады. Мысалы, презентацияға Ақанның Балқадишаға арналған шумақтарын және сол кезеңдегі ғашықтық оқиғаларға қатысты мәліметтерді кіріктіріп, оны өз дауысымен дыбыстау тапсырмасы беріледі. Бұл шағын цифрлық фильмде мәтін, бейне және дыбыс бірлікте жұмылдырылып, оқушылар Ақан жырының эстетикалық құндылығын тереңірек сезінеді. Ақан серінің Құлагеріне қатысты хикаяны бейнеролик етіп көрсету де оқушыларға үлкен эмоциялық әсер береді, олар ақынның қайғысын көзбен көріп, көңілмен түсінеді (Кесте 2).

Кесте 2 – Цифрлық оқыту тапсырмалары (Ақан сері)

Жоба түрі	Слайд–презентациядан видеоәңгіме; Поэзиялық подкаст
Тапсырма 1	«Балқадиша» әнінің сюжетін, Ақанның махаббат хикаясы мен Балқадишаның тарихын слайд–шоу форматында сценарилеп көрсету; әр слайдқа ән жолдарын және сол дәуірдің бейнелерін тіркеу.
Тапсырма 2	«Құлагер» жоқтауы бойынша поэзиялық подкаст: эмоционалдық мәнерде оқу және жылқыға қатысты қазақ дәстүрі мен атбегілік мәдениеті туралы пікірталқы форматында аудиожазба жасау; подкаст фонына әннің бір шумағын қосу.
Техникалық/мазмұндық талаптар	Визуал мен мәтіннің сәйкестігі; дикция/орфоэпия; аудио монтаждың таза болуы
Ұсынылатын материалдар	Ән/өлең мәтіндері; тарихи фотосуреттер; музыкалық үзінділер; субтитрлер үшін мәтін.

Біржан салдың әдеби мұрасы қазақтың әншілік және айтыс өнерінің озық үлгісі саналады. Оның Сара ақынмен әйгілі айтысы – суырыпсалмалық пен поэтикалық тапқырлықтың шыңы. Біржан өз қарсыласын жоғары бағалап, *«Қыз да болса адамның жүйрігі екен, Көрмедім сөзді адамды ондай дана»* деп, Сараның сөз өнеріндегі дарынын мойындайды [9]. Бұл жолдар айтыстың биік мәдениеті мен екі ақынның тең дәрежелі сөз сайысын көрсетеді. Біржан поэзиясының ерекшелігі – экспромт, импровизациялық стиль мен терең мазмұнды астар. Айтыста қоғамдық–әлеуметтік мәселелер де, гендерлік теңдік те (әйел ақынның өнері) көтеріледі.

Біржан сал шығармаларын оқытуда драмаланған көрініс түріндегі видеожоба тиімді әдіс бола алады. Мәселен, оқушыларға Біржан мен Сара айтысын сахналық қойылым ретінде бейнекамераға түсіріп, оны цифрлық фильмге айналдыру тапсырылуы мүмкін. Осындай жұмысты зерттеу экспериментінде бір топ оқушы жүзеге асырған. Олар Біржан мен Сара айтысын рөлдерге бөлініп орындап, видеоны қазақ және ағылшын субтитрларымен әрлеген. Сол сияқты айтыстың ең өткір шумақтарын аудио–подкаст форматында диалог түрінде қоюға болады – бір оқушы Біржан, екіншісі Сара болып, өлеңді кезекпен орындап жазып алады. Бұл тәсіл оқушылардың поэзияны нақышына келтіріп оқу, дауыс ырғағын келтіру, мәтінге интерпретация жасау дағдыларын дамытады (Кесте 3).

Кесте 3 – Цифрлық оқыту тапсырмалары (Біржан Сал)

Жоба түрі	Деректі драма (бейнеқойылым); Интерактивті әдеби журнал (онлайн)
Тапсырма 1	Біржан–Сара айтысының толық бір бөлімін негізге алып, деректі драма сценарийін жазу; айтысты сахналық қойылым ретінде видеоға түсіру (рөлдік орындау).
Тапсырма 2	Интерактивті әдеби журнал: цифрлық платформада Біржан салға арналған парақша жасау (бірнеше әннің аудиожазбасы, өмірбаян деректері, Сарамен айтыстан видео үзінділер)
Техникалық/мазмұндық талаптар	Бейнероликке қазақ/ағылшынша субтитр қосу; диалогтық мәтінді анық айту; веб–платформада мультимедианы дұрыс орналастыру.
Ұсынылатын материалдар	Айтыс мәтіні; костюм/реквизит; фондық музыка; блог/сайт мүмкіндіктері.

Мұхит шығармашылығы ойшылдық, философиялық тереңдікпен ерекшеленеді. Оның әндерінде өмірдің өткіншілігі мен тағдырдың сан-қырлы сынағы жиі тақырып болады. Мысалы, «Дүние» өлеңінде ақын жалған дүниені кейіпкер ретінде тілге тиек етіп, өкпе-назын білдіреді: *«Кез келсе қарамайсың, дүние-ау, кәрі-жасқа... Көрсеттің жек көрініш, дүние-ау...»* деп, адамзатқа ортақ өмір заңдылықтарын күйінішпен жырлайды. Бұл өлеңнің поэтикалық тілінде риторикалық қайырымалар («дүние-ау») және шұбыртпалы ұйқас үлгісі қолданылады, дыбыстық жағынан Мұхит әндерінің әуезділігі байқалады.

Мұхиттың философиялық толғауларын цифрлық форматта меңгерту үшін аудио-визуалды монтаж жұмысы ұсынылады. Оқушылар «Дүние» өлеңін мәнерлеп оқып жазып, оның мазмұнына сәйкес табиғат пен өмір айналымын бейнелейтін фотосуреттер слайд-шоу ретінде жинақтайды. Мультимедиялық поэзиялық подкаст түрінде де тапсырма беруге болады, яғни, Мұхит өлеңінің әр шумағына қатысты өмір мен өлім, тағдыр туралы өз толғамдарын қосып, музыкалық фон үстінде ұнтаспаға түсіреді. Мұндай шығармашылық тапсырмалар оқушылардың өлең мазмұнын терең пайымдауына, өмір философиясын сезінуіне жағдай жасайды (Кесте 4).

Кесте 4 – Цифрлық оқыту тапсырмалары (Мұхит)

Жоба түрі	Визуалды поэзия (видеоэссе); Музыкалық-деректі подкаст
Тапсырма 1	«Дүние» өлеңін жолма-жол заманауи тілде түсіндіріп, әр жолдың мағынасын сәйкес сурет/қысқа видеофрагментпен қабаттастырып, визуалды поэзия жобасын жасау.
Тапсырма 2	Мұхиттың бірнеше әнін («Айдай», «Ақиіс») негізге алып, музыкалық-деректі подкаст дайындау: әр әннің шығу тарихын зерттеу және мәтін астарын талдау; әңгіме желісін Мұхит әндерінің әуенімен әрлеу.
Техникалық/мазмұндық талаптар	Мәтін-визуал сәйкестігі; аудиомонтаж сапасы; рефлексивті баяндау стилі.
Ұсынылатын материалдар	Өлең/ән мәтіндері; табиғат/тіршілік циклын бейнелейтін визуалдар; музыкалық фон; диктор дауысы.

Балуан Шолақ – әрі әнші, әрі палуан ретінде танымал, оның өлеңдерінде жеке өмірі мен батырлық оқиғалары эпикалық сарында жырланады. Ақынның тілі жігерлі, образдары айқын, әсіресе өзі түрмеден қашып шыққан оқиғаны баяндайтын жырлары ерекше қызық. *«Темірді тіземе сап қозғап көрсем, Секілді қоғажайдай былқылдайды... Темірін екі итерін тартқанымда, Кірпіші жерге түсті күтір-күтір»* деп, өзінің асқан күшінің арқасында зынданның қабырғасын қақыратып қашқанын суреттейді. Мұнда көркемдетілген гипербола мен реалистік детальдар (кірпіштің күтірлеп құлауы) қатар келіп, өлеңді көркем шығарма әрі тарихи хикаят деңгейіне көтереді.

Балуан Шолақтың осы іспетті шытырман оқиғасын оқушылар анимациялық видео немесе комикс-видео форматында жаңғырта алады. Тапсырма ретінде өлең мазмұны бойынша сториборд құрып, Балуанның түрмеден қашу сәтін бейнелейтін қысқа мультфильм жасау ұсынылады. Оқушылар кейіпкердің бейнесін салып, оны қозғалысқа келтіріп, өздері диктор дауыспен өлең жолдарын оқып шығады немесе диалогтарын жазады. Сол сияқты деректі фильм үлгісінде Балуан Шолақтың өмірі туралы шағын бейнеролик әзірлеуге болады – оған архив фотолар, картиналар, жергілікті өлкетану мұражайынан түсірілген видеоларды кіріктіріп, оқиға желісін баяндайды. Мұндай цифрлық әңгімелеу оқушыларға тарихи тұлғаны «тірілтіп», оның ерлігін көз алдарына елестетуге мүмкіндік береді (Кесте 5).

Кесте 5 – Цифрлық оқыту тапсырмалары (Балуан Шолақ)

Жоба түрі	Анимациялық хикая/комикс–видео; Спорттық деректі фильм
Тапсырма 1	Балуан Шолақтың түрмеден қашуы немесе өнерпаздық жолы туралы анимациялық хикая: Powtoon, Animaker т.б. арқылы сахналау; диалогтар мен өлең жолдарын титр не дикторлықпен беру.
Тапсырма 2	Спорттық деректі фильм сценарийі: палуандық өнері жайлы қысқаметражды фильм жоспарлау (эпизодтар: тас көтеру рекорды; музыкамен шабыттанған күресі және т.б.) және монтаждау.
Техникалық/мазмұндық талаптар	Сториборд әзірлеу; дыбыс эффектілерін лайық қолдану; монтаждың реттілігі; тарихи оқиғаның дәйектілігі.
Ұсынылатын материалдар	Өлең жолдары; иллюстрациялар/анимациялар; дыбыс эффектілері; музыка; анимация құралдары.

Үкілі Ыбырайдың «Гэкку» әні – қазақ музыка мәдениетіндегі ең көркем әндердің бірі, еркіндік пен өнерпаздықтың символы. Бұл әннің мәтінінде ақын өзінің серілік өмір жолын, табиғат аясындағы саятшылық сәттерін мақтан тұтып жырлайды. *«Аралап талай жердің дәмін таттым, Құс салып айдын көлде дабыл қақтым. Айта алмай “Гэккуімді” ешбір адам, Маймаңдап қоңыр қаздай мамырлаттым»* деп, көп ел аралап, құс салып сауық құрғанын және ешкім оның «Гэккуін» келтіре алмайтынын айтып асқақтайды. Өлеңнің поэтикалық құрылымы да әннің әуеніне сай ырғақты, қайырма сөздері («ерке Гэкку») құлаққа жағымды ұйқас пен әуез тудырады.

«Гэкку» әнін цифрлық форматта оқыту үшін музыкалық бейнебаян жасауға болады. Мысалы, оқушыларға Үкілі Ыбырай образына еніп, әнді өздері орындап жазу, оны табиғат аясында (көл жағасында, құс салу көріністерімен) видеоға түсіру тапсырмасы беріледі. Балама ретінде дайын фонограмманы пайдаланып, сол әнге үйлесетін видеоклип (құстардың көкте қалықтауы, жүйрік ат мінген сал–сері бейнесі, т.б. кадрлар) монтаждауға болады. Сондай-ақ поэзиялық подкаст түрінде ән тарихын баяндау тапсырмасы тиімді. Яғни, бір оқушы Үкілі Ыбырайдың өмірі мен «Гэкку» әнінің шығу тарихын әңгімелеп берсе, екіншісі әннің шумақтарын домбыра немесе оркестр сүйемелдеуімен орындап, аудиожазба дайындайды. Бұл мультимедиа жобалар арқылы оқушылар дәстүрлі әннің көркемдігін заманауи формада сезініп, ұлттық музыка мұрасына құрметін арттырады (Кесте 6).

Кесте 6 – Цифрлық оқыту тапсырмалары (Үкілі Ыбырай)

Жоба түрі	Музыкалық клип; Әдеби–музыкалық радиобағдарлама
Тапсырма 1	«Гэкку» әніне музыкалық клип: студиялық немесе өз орындауын пайдаланып, табиғат көріністері мен сал–серілік өмірді сипаттайтын видеоларды үйлестіріп монтаждау (құс салу, ат үстіндегі сері, кең далалық сауық көріністері).
Тапсырма 2	Әдеби–музыкалық радиобағдарлама: Үкілі Ыбырайдың өмірбаяны мен ән ерекшелігін радиобағдарламасында сценариілеп, қыран құс дауысы, домбыра үні сияқты дыбыстық эффектілермен байыту; «Гэкку» толық/үзінді орындалып, тарихи мәні түсіндіріледі.
Техникалық/мазмұндық талаптар	Кадр–музыка синхрондығы; дыбыстық эффектілерді мөлшерлі қолдану; жүргізуші мәтінінің құрылымдылығы
Ұсынылатын материалдар	«Гэкку» фонограммасы/орындау жазбасы; табиғат және серілік өмір видеолары; дыбыстық эффектілер (қыран, домбыра).

Сонымен, әнші–ақындар туындыларын цифрлық форматта баяндау негізінде жүргізілген мазмұндық талдау мен әдістемелік ұсыныстар оқушылардың бұл поэзияны игеру үрдісін жандандыруға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан эксперимент қорытындысында бақылау және эксперимент сыныптарының жетістіктері салыстырылды (Кесте 7).

Кесте 7 – Бақылау және эксперименттік топтардың нәтижелерін салыстыру (шағын тест және сапалық деректер)

Топ	n	Оқыту тәсілі	Шағын тесттің орташа нәтижесі*	Эксперимент–бақылау айырмасы (Δ, %)	Сапалық дәлелдеме (ашық жауаптар)
Бақылау тобы	24	Дәстүрлі оқыту	Базалық деңгей (реф.)	40%	Жалпылама жауаптар: «Біржан сал – әйгілі әнші, ақын»; мазмұнды толық ашпаған.
Эксперименттік топ	25	Цифрлық жобалық оқыту	Бақылаудан жоғары	52%	Нақтылау және терең мазмұндау: әндерін атады (<i>Айтбай, Ләйлім шырақ, Жанбота</i>), Сарамен айтысының мазмұнын баяндады.

Ескертпелер:

1. «Шағын тесттің орташа нәтижесі» – топтық орташа балл; абсолют мәндер жинақталмаған, салыстырмалы айырма көрсетілді.
2. Δ – эксперименттік топтың орташа балының бақылау тобына қатысты пайыздық өсімі (+12%).
3. Сапалық дәлелдеме ашық сұрақтарға берілген жауаптардың мазмұндық талдауынан алынды.
4. Жалпы қатысушылар саны: n=49 (бақылау n=24; эксперимент n=25).

Кестеде көрсетілгендей, бақылау тобында (дәстүрлі әдіспен оқыған) әнші–ақындар тақырыбы бойынша қалыпты деңгейде түсіну байқалса, эксперимент тобында (цифрлық жобамен оқыған) оқушылардың қызығушылық танытып, тереңірек меңгергені анықталды. Атап айтқанда, эксперимент сыныбында өткен шағын тест нәтижесінде орта балл 12%–ға жоғары болды.

Сондай–ақ, ашық сұрақтарға берген жауаптарында оқушылар ақындардың өмірі мен шығармаларының мазмұнын жан–жақты айтып, маңызды жақтарын қамтыған. Мәселен, Біржан сал туралы сұрақта бақылау тобындағы оқушылардың көбі «Біржан сал – әйгілі әнші, ақын» десе, эксперимент тобындағы оқушылар Біржан салдың Айтбай, Ләйлім шырақ, Жанбота секілді әндерін атап, Сарамен айтысының мазмұнын баяндап бере алған. Бұл олардың сабақта тек ақпарат алып қоймай, оны ой елегінен өткізіп, бейне–хикая етіп құрастырғандықтан жақсы есте сақтағанын көрсетеді.

Кесте 8 – Цифрлық әңгімелеудің қатысу белсенділігі мен мотивацияға әсері (сапалық және сауалнама деректері)

Көрсеткіш	Бақылау тобы (дәстүрлі сабақ, n=24)	Эксперимент тобы (цифрлық жоба, n=25)	Дәлелдеме/түсіндірме
Сабақ барысының моделі	Мұғалім жетекшілігі басым; бірнеше оқушымен ғана диалог	Барлық оқушы шығармашылық үдеріске тартылды; әрқайсысы рөл атқарды	Сабақ бақылауы негізінде

Көрсеткіш	Бақылау тобы (дәстүрлі сабақ, n=24)	Эксперимент тобы (цифрлық жоба, n=25)	Дәлелдеме/түсіндірме
Қатысу деңгейі	Шектеулі қатысу	Толық қатысу	Жобалық формат рөлдер арқылы қатысымды күшейтті
«Пайдалы іс атқардым» (сауалнама)	36%	90%	Жауап бергендердің үлесі бойынша көрсеткіш
Орташа/төмен үлгерімді оқушылар	–	Ынтасы артты; техникалық істе озықтық танытты	Екі оқушы топта жетекшілік көрсеткені белгіленді
Қосалқы әсер (трансфер)	72%	Дәстүрлі сабақтарда да белсендірек жауап бере бастады	Мұғалімдердің кері байланысы
Жалпы сынып ахуалы	Өзгеріс байқалмады	Оқу ынтасы мен психологиялық ахуал жақсарды	Сапалық байқаулар мен пікірлер

Ескертпелер:

1. n – қатысушылар саны: бақылау n=24, эксперимент n=25 (жалпы n=49).
2. 90% – сауалнамаға жауап берген оқушылардың ішіндегі үлес.
3. «Екі оқушының жетекшілігі» – сабақ барысындағы сапалық бақылаудан алынған нақты мысал.
4. Дереккөздер: сабақ бақылауы, оқушылардың ашық жауаптары, мұғалімдердің кері байланысы.

Кестедегі мағлұматтарға сәйкес цифрлық әңгімелеу әдісінің тағы бір нәтижелі тұсы – оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігінің артуы (Кесте 8). Бақылау сабағында әңгімені негізінен мұғалім жүргізіп, бірнеше оқушымен ғана диалог болған еді. Ал эксперименттік жобалық сабақтарда барлық оқушы міндетті түрде шығармашылық үдеріске қатысты, әрқайсысының қолынан белгілі бір жұмыс (рөл) келді. Сауалнамаға жауап берген оқушылардың 90%-ы «осы сабақта мен өзімді пайдалы іс атқардым деп сезіндім» деп көрсетті. Бұл әсіресе үлгерімі орташа не төмен оқушыларды ынталандыруға көмектесетінін атап өткіміз келеді. Әдетте әдебиет сабағында белсенді емес оқушылар болады, дегенмен цифрлық жоба барысында техникалық істе озықтық танытып, топта жетекшілік еткен екі оқушыны байқадық. Кейін олар дәстүрлі сабақтарда да бұрынғыдан белсендірек жауап бере бастағаны мұғалімдер тарапынан айтылды. Демек, сандық формат әртүрлі қабілеттегі оқушылардың өз талантын көрсетуіне мүмкіндік береді, соның нәтижесінде жалпы сыныптың оқу ынтасы мен ахуалы жақсарады [15].

Оқушылардың цифрлық өнім жасау барысында игерген құзыреттері де зерттеудің маңызды нәтижесі саналады (Кесте 9).

Кесте 9 – Цифрлық өнім жасау құзыреттері бойынша қорытынды бағалау (жалпы нәтижелер)

Көрсеткіш	Сипаттамасы	Нәтиже/өлшем	Түсіндірме
Бағалау панелі	Екі сарапшы (тәжірибелі мектеп мұғалімдері)	Сараптамалық бағалау жүргізілді	Тәуелсіз бағалау арқылы интер–рейтинг сенімділік қамтамасыз етілді*
Бағалау критерийлері	Жоба нәтижелерін бағалау рубрикасы	Қолданылды	Критерийлер толық тізімі қосымшада көрсетіледі

Көрсеткіш	Сипаттамасы	Нәтиже/өлшем	Түсіндірме
Интегралды ұпай (барлық топ)	Жиынтық шкала 0–32	27/32 ($\approx 84\%$)	Орындау деңгейі – «жақсы»
Жоғары нәтижелі критерий	Технологиялық орындау шеберлігі	Жоғары	Цифрлық құралдарды тиімді және орнықты қолдану байқалды
Жоғары нәтижелі критерий	Эмоциялық әсер	Жоғары	Көрерменге әсер ететін баяндау, визуал мен дыбыстың үйлесімі
Қорытынды интерпретация	Цифрлық өнім жасау құзыреттері	Күшті жақ ретінде айқындалды	Шығармашылық тұрғыда цифрлық құралдарды қолдану тиімді

Ескертпелер:

- 1) Шкала: 0–32; пайыз = $(\text{балл}/32) \times 100$. Орташа балл 27/32 $\approx 84\%$.
- 2) Сарапшылар: мектептің тәжірибелі екі мұғалімі.
- 3) «Жоғары нәтижелі критерийлер»: «Технологиялық орындау шеберлігі», «Эмоциялық әсер». Критерийлердің толық сипаттамасы автордың бағалау рубрикасына негізделген.

Жоба нәтижелерін бағалау критерийлеріне сүйене отырып, әр топтың жұмысын сарапшылар (мектептің тәжірибелі екі мұғалімі) бағалады. Барлық топ өз жобаларын жақсы деңгейде орындады (орташа балл 27/32, яғни $\sim 84\%$ құрады). Әсіресе «Технологиялық орындау шеберлігі» және «Эмоциялық әсер» критерийлерінен көптеген топтар жоғары балл жинады, бұл олардың цифрлық құралдарды шығармашылық тұрғыда тиімді қолданғанын көрсетеді.

Ал «Сюжеттің тұтастығы» және «Тіл тазалығы» жағынан кейбір топтарда кемшіліктер байқалды (мысалы, бір топтың әңгімесі оқиға өрбуі қиыспай аяқталған, тағы бірінің мәтінінде орфографиялық қателер бар). Бұл аспектілер бойынша келесіде мұғалім тарапынан қосымша жұмыс қажет екені анықталды (Кесте 10).

Кесте 10 – Мотивациялық және рефлексивтік нәтижелер (эксперимент және бақылау)

Көрсеткіш	Бақылау тобы (n=24), %	Эксперимент тобы (n=25), %	Δ , п.т. (pp)	Түсіндірме
Жоғары деңгейдегі рефлексия (пікір/қорытынды айту)	52	78	+26	Эксперимент тобында жоғары деңгейлі рефлексия үлесі айтарлықтай жоғары
Әнші–ақындар мұрасын өз бетінше әрі қарай оқу ниеті	47	82	+35	Пәнге қызығушылықтың артуы байқалады

Ескертпелер:

- 1) Δ , п.т. (pp) – пайыздық пункт айырмасы: эксперимент – бақылау.
- 2) Деректер сауалнама нәтижелеріне негізделген; жауаптар үлесіне қатысты көрсетілген.
- 3) Жалпы қатысушылар саны: n=49 (бақылау n=24; эксперимент n=25).

Яғни жобамен айналысқан оқушылардың 78%–ы сабақ тақырыбы бойынша жоғары деңгейдегі рефлексия (пікір, қорытынды айту) көрсетсе, бақылау тобында бұл көрсеткіш

52% болған. Сол сияқты, эксперимент тобында 82% оқушы әнші-ақындар мұрасын болашақта өз бетінше тағы оқып көргісі келетінін айтқан (бақылау тобында 47%). Бұл цифрлық әдістің пәнге қызығушылық тудыратынын аңғартады.

Жоғары сыныптарда жүргізілген бір тәжірибеге сәйкес оқушы ақын өмірі жайлы құр фактіні емес, сол фактілерден хикая құрастырып, мағынасын ашып бергенде ғана тапсырма орындалған болып есептелді. Олай болса, цифрлық жобалар оқушының жеке түсінігін қалыптастыратыны және оны көпшілікке жеткізе алатыны – маңызды педагогикалық тиімділік. Цифрлық әңгімелеу оқушылардың тілдік дағдыларын, соның ішінде жазбаша тіл мен ауызша сөйлеуін дамытады [12]. Тәжірибе барысында сценарий жазу, оны дыбыстау арқылы оқушылардың қазақ тілінде мәнерлеп сөйлеу, тыңдарманға лайықты стиль таңдау, сөздерді орфоэпиялық нормаға сай айту қабілеттері жетілді. Әсіресе, тіл үйренуде қиындық көретін кейбір оқушылар үшін бұл әдіс тиімді болып шықты – олар мәтін жазуды емес, суретпен айтып беруді қолай көріп, өз ойларын еркін жеткізді. Демек, цифрлық формат, әсіресе, қазақ тілі екінші тіл ретінде оқытылатын сыныптарда жазу және сөйлеу сабақтарын жеңілдетудің бір тәсілі бола алады,

Жүргізілген жұмыстың нәтижелері жалпы педагогикалық практикаға бірнеше ұсыныс беруге мүмкіндік береді:

- Біріншіден, қазақ әдебиеті сабағында бір тарауды немесе шығарманы өткенде, мүмкіндігінше цифрлық жоба енгізу пайдалы. Ол үлкен болмаса да (5 минуттық видео, не шағын аудиохикая түрінде), оқушылардың пәнге қызығушылығын арттырады және сол тақырыпты есінде бекітеді.

- Екіншіден, цифрлық әңгімелеу әдісін тек әдебиет емес, тарих, өнер, тіл сабақтарында да қолдануға болады – интеграция мүмкіндіктері жоғары.

- Үшіншіден, мұғалімдердің АКТ құзыретін көтеру маңызды, әрбір әдебиетші ұстаз кемінде қарапайым видео-құрастыру бағдарламаларын (Windows Movie Maker, iMovie, Canva, т.б.) қолдануды үйренсе, оқушыға да бағыт беріп, нәтижесін талап ете алады.

- Төртіншіден, оқушылардың цифрлық этика және авторлық құқық мәселелерін сақтауы қадағалануы тиіс, сол үшін арнайы нұсқаулық сабақтар (мысалы, «Ғаламтордан алынған материалдарға сілтеме көрсету», «Контент плагиат емес, өзіндік болуын қадағалау») өткізу артық емес.

Зерттеу шеңберінде біз көбіне сапалық нәтижелерге көңіл бөлдік, ал алдағы уақытта бұл әдістеменің нақты оқу жетістіктеріне әсерін кеңірек сандық талдау (үлгерім мониторингі, ҰБТ нәтижелеріне ықпалы, т.б.) зерттеу қажет. Сондай-ақ психолінгвистикалық тұрғыдан мидың нейро-белсенділігін арнайы құралдармен өлшеп, әңгімелеудің когнитивтік әсерін тереңірек зерттеу ғылыми қызықты болмақ. Біз қарастырған әнші-ақындар шығармашылығын цифрлық баяндау тек бір мысал; болашақта қазақ әдебиетінің өзге салаларын (эпостар, батырлар жыры, қазіргі поэзия, т.б.) да осы әдіспен оқыту жолдарын тәжірибеден өткізу тиімді болмақ.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, цифрлық әңгімелеу әдісі арқылы қазақ әнші-ақындары поэзиясын оқыту жалпы білім беруде жоғары нәтижелі және заманауи талаптарға сай тәсіл екендігі дәлелденді. Зерттеу барысында анықталған негізгі педагогикалық нәтижелері төмендегідей:

- оқушылардың пәнге қызығушылығы мен мотивациясы айтарлықтай артты;
- оқу материалы тереңірек және ұзақ уақытқа есте сақталды;
- оқушылардың зерттеушілік, шығармашылық және тілдік дағдылары кешенді дамыды;
- сыныптағы ынтымақтастық ахуалы жақсарып, әртүрлі деңгейдегі оқушылардың белсенділігі мен өзіне сенімі көтерілді.

Цифрлық әңгімелеу оқушылар үшін тек оқу тәсілі емес, өзін өзі көрсетудің, әңгімелеудің жаңа мәдениетін үйрететін құрал болды деп айтуға болады.

Әнші-ақындар мұрасын оқытуда цифрлық технологияларды қолдану – дәстүр мен жаңашылдықты үйлестіріп, жас ұрпаққа ұлттық әдебиетті жақындатудың бір жолы.

Бұл әдіс оқушылардың ХХІ ғасыр дағдыларын (сыни ойлау, цифрлық сауаттылық, креативтілік, коммуникация) дамыта отырып, олардың жүрегіне классикалық поэзияның мазмұнын әсерлі жеткізеді. Психолінгвистикалық тұрғыдан, оқушылар поэзиялық мәтінді жай жаттап алғаннан гөрі, оны әңгіме қылып баяндағанда ана тілінің байлығын саналы түрде қолданады, сөйтіп тілдік сезімі оянады. Ал педагогикалық тұрғыдан, цифрлық жобалар баланың мектебі тек білім беріп қоймай, оның шығармашыл тұлға болып қалыптасуына ықпал ететін орта екенін көрсетеді.

Әрине, кез келген әдістеме сияқты, цифрлық әңгімелеудің де өз шектеулері бар және оны дәстүрлі тәсілдерді толық ығыстырып шығарады деп қарастыру дұрыс емес. Дегенмен, ақпараттық қоғам талаптарына бейімделген бүгінгі оқу бағдарламасында мұндай инновациялық әдістерді орынды қолданып, пән мазмұнын меңгертуде тиімді амал ретінде пайдалану қажет. Қазақ әдебиеті пәнінің мұғалімдері үшін цифрлық әңгімелеу оқушыларды әдебиет әлеміне баулуда құнды қосымша құрал бола алады. Зерттеу нәтижелері бұл әдісті оқу үдерісіне кеңірек ендіру орынды екенін негіздейді.

Ақпараттық технологиялар қарыштаған заманда ұлттың ұлы мұраларын оқытудың да әдіс-тәсілдері жаңаша түрленіп отыруы заңды. Біздің жұмыста ұсынылған тәжірибе – сол жаңашыл бағыттағы бір қадам. Қазақтың әнші-ақындарының асыл мұрасын жас ұрпаққа қызықты да әсерлі тәсілмен үйрету – оларды халқымыздың рухани қазынасынан сусындату деген сөз. Олай болса, ұлттық әдебиетті оқытуды цифрлы дәуір талабына сай бейімдеу алдағы уақытта да үздіксіз ғылыми-әдістемелік ізденісті қажет ететін маңызды іс болып қала бермек.

ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1 Yeştanayev G., Altaybekova K. Әнші-ақындар – сал-серілік дәстүрдің жалғасы. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 2017. – 5(11). – Б. 355–362. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.509689>
- 2 Қондыбай М., Әбдиманұлы Ө. Әнші-ақындар мұрасын зерттеудің ғылыми-теориялық негіздері. «*Keruen*» ғылыми журналы. – 2024. – 82(1). – Б. 44–55. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2024.1-04>
- 3 Жұбанов А. Қазақ композиторларының өмірі мен творчествосы. Классикалық зерттеулер: көптомдық. Т. 2. – Алматы: Әдебиет әлемі. – 2012. – 402 б.
- 4 Ысмайылов Е. Ақындар. Монография. – Алматы: Қазақтың мемлекеттік көркем әдебиет баспа-сы. – 1956. – 340 б.
- 5 Каскабасов С. Родники искусства. – Алматы: Онер. – 1986. – 123 с.
- 6 Жақанов І. Жүрек пернесі. Лирикалық эсселер. – Алматы: Дәстүр. – 2015. – 480 б.
- 7 Негимов С. Қазақтың сал-серілері. Ғылыми эсселер. – Алматы: Ана тілі. – 2005. – 128 б.
- 8 Керім Ш. Сал-серілер поэзиясы. ХІХ ғасырдың екінші жартысы мен ХХ ғасырдың басы. Монография. – Алматы: Ұлағат. – 2017. – 108 б.
- 9 Оспанова М.Х. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында цифрлық технологияларды қолдану әдістемесі // *Алтынсарин оқулары – 2024: халықаралық конференция материалдары*. – 2024. – 23 ақпан. – Б. 128–132. <http://localhost:8080/xmlui/handle/123456789/7467> (қаралған күні: 10.05.2025)
- 10 Sambursky V. How Students' Brains Are Wired for Digital Storytelling (Plus 4 Projects to Try) // *WeVideo Blog*. – 2024. – March 22. <https://www.wevideo.com/blog/digital-storytelling-wevideo> (accessed: 07.04.2025).
- 11 Karantalis N., Koukopoulos D. Utilizing digital storytelling as a tool for teaching literature through constructivist learning theory. *SN Social Sciences*. – 2022. – 2 (7), 109–120. <https://doi.org/10.1007/s43545-022-00412-w>
- 12 Smeda N., Dakich E., Sharda N. The effectiveness of digital storytelling in classrooms: a comprehensive study // *Smart Learning Environments*. – 2014. – Vol. 1, No. 1. – Art. 6. <https://doi.org/10.1186/s40561-014-0006-3> Accessed: 12.04.2025.
- 13 Hirsch S., Macleroy V. The Art of Belonging: Exploring the Effects on the English Classroom When Poetry Meets Multilingual Digital Storytelling // *English in Education*. – 2020. – Vol. 54, No. 1. – P. 41–57. – <https://eric.ed.gov/?id=EJ1240981> (accessed: 10.05.2025)
- 14 Morra S. 8 Steps To Great Digital Storytelling // *Transform Learning (blog)*. – 2013. – Jun 5 (upd. 2014 Mar 14). <https://samanthamorra.com/2013/06/05/edudemic-article-on-digital-storytelling/> (accessed: 10.05.2025).
- 15 Moreau, K.A., Eady, K., Sikora, L. et al. Digital storytelling in health professions education: a systematic review. *BMC Med Educ* 18. – 2018. – 208 <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1320-1>

REFERENCES:

- 1 Yeshtanayev G., Altaybekova K. (2017). Anshi-aqyndar – sal-serilik dasturidin zhalgasy [Singer-poets as the continuation of the sal-sere tradition] // Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, vol. 5(11), pp. 355–362. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.509689> (in Kazakh).
- 2 Kondybai M., Abdimanuly O. (2024). Anshi-aqyndar murasyn zertteudin gylimi-teoriyalyq negizderi [Scientific and theoretical foundations of researching singer-poets' heritage] // Keruen gylimi zhurnaly, vol. 82(1), pp. 44–55. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2024.1-04> (in Kazakh).
- 3 Zhubanov A. (2012). Qazaq kompozitorlarynyn omiri men tvorchestvosy. Klassikalyq zertteuler: koptomdyq. T.2 [Lives and works of Kazakh composers. Classical studies: multivolume. Vol. 2]. Almaty: Adebiet Alemi. – 402 p. (in Kazakh).
- 4 Ysmaïlov E. (1956). Aqyndar. Monografiia [Poets. Monograph]. Almaty: Qazaqtyn memlekettik korem adebiet baspasy. – 340 p. (in Kazakh).
- 5 Kaskabasov S. (1986). Rodniki iskusstva [Springs of art]. Almaty: Oner. – 123 p. (in Russian).
- 6 Zhakhanov I. (2015). Zhurek pernesi. Lirikalyq esseler [Strings of the heart. Lyrical essays]. Almaty: Dastur. – 480 p. (in Kazakh).
- 7 Negimov S. (2005). Qazaqtyn sal-serileri. Gylimi esseler [Kazakh sal-seres. Scientific essays]. Almaty: Ana tili. – 128 p. (in Kazakh).
- 8 Kerim Sh. (2017). Sal-seriler poeziiasy. XIX gasyrdyn ekinshi zhartysy men XX gasyrdyn basy. Monografiia [Poetry of sal-seres. The second half of the 19th and the beginning of the 20th century. Monograph]. Almaty: Ulakat. – 108 p. (in Kazakh).
- 9 Ospanova M.H. (2024). Qazaq tili men adebieti sabaktarinda cifrlyq tehnologialardy qoldanu adistemesi [Methodology of using digital technologies in Kazakh language and literature lessons] // Altynsarin oqulary – 2024: halyqaralyq konferentsiia materialdary, February 23, pp. 128–132. <http://localhost:8080/xmlui/handle/123456789/7467> (accessed: 10.05.2025). (in Kazakh).
- 10 Sambursky V. (2024). How Students' Brains Are Wired for Digital Storytelling (Plus 4 Projects to Try) // WeVideo Blog, March 22. <https://www.wevideo.com/blog/digital-storytelling-wevideo> (accessed: 07.04.2025).
- 11 Karantalis N., Koukopoulos D. (2022). Utilizing digital storytelling as a tool for teaching literature through constructivist learning theory. SN Social Sciences, vol. 2(7), pp. 109–120. <https://doi.org/10.1007/s43545-022-00412-w>
- 12 Smeda N., Dakich E., Sharda N. (2014). The effectiveness of digital storytelling in classrooms: a comprehensive study. Smart Learning Environments, vol. 1(1), art. 6. <https://doi.org/10.1186/s40561-014-0006-3> (accessed: 12.04.2025).
- 13 Hirsch S., Macleroy V. (2020). The Art of Belonging: Exploring the Effects on the English Classroom When Poetry Meets Multilingual Digital Storytelling. English in Education, vol. 54(1), pp. 41–57. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1240981> (accessed: 10.05.2025).
- 14 Morra S. (2013). 8 Steps To Great Digital Storytelling. Transform Learning (blog), June 5 (upd. 2014 Mar 14). <https://samanthamorra.com/2013/06/05/edudemic-article-on-digital-storytelling/> (accessed: 10.05.2025).
- 15 Moreau K.A., Eady K., Sikora L., Horsley T. (2018). Digital storytelling in health professions education: a systematic review. BMC Medical Education, vol. 18, art. 208, pp. 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1320-1>

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ПОЭЗИИ КАЗАХСКИХ ПЕВЦОВ–АКЫНОВ ПОСРЕДСТВОМ МЕТОДА ЦИФРОВОГО ПОВЕСТВОВАНИЯ

Кондыбай М.М. , Абдиманулы О.*

*Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
Республика Казахстан, г. Алматы*

**e-mail: medetmanasuly@gmail.com, abdimanuly@rambler.ru*

Аннотация. Творчество казахских певцов–акынов обладает высокой ценностью для духовно–культурного развития современных школьников. В то же время важно учитывать, что познавательный потенциал и особенности восприятия нынешних обучающихся существенно изменились под влиянием требований времени. Настоящая статья ориентирована на исследование психолингвистической и педагогической эффективности преподавания поэзии казахских певцов–акынов учащимся старших классов общеобразовательной школы с использованием метода цифрового повествования (digital storytelling). Актуальность работы обусловлена необходимостью внедрения инновационных методов обучения в контексте обновленного содержания образования. В учебных программах средней школы Казахстана тема жизни и творчества певцов–акынов XIX века обозначена как самостоятельный раздел; при ее освоении принципиально значимыми являются эффективное использование возможностей информационно–

коммуникационных технологий, признание учащегося центральным субъектом обучения и применение активных методов, основанных на его самостоятельной образовательной деятельности.

Цель исследования – обосновать психолингвистическую и педагогическую эффективность обучения поэзии певцов–акынов через цифровое повествование и предложить содержательно–методическую модель, готовую к внедрению в школьную практику. Научная новизна состоит в разработке последовательной модели мультимедийного пере–повествования произведений (видеоэссе, документальный короткометражный фильм, поэтический подкаст, анимация), а также в подготовке оценочной рубрики и карты конкретных заданий. В методологии применены анкетирование, педагогический эксперимент и поэтический анализ; интегрированы цифровые инструменты Canva, StoryMap, Adobe Express. Результаты показывают, что цифровое повествование усиливает учебную мотивацию, развивает творческие способности и языковую компетентность учащихся; в процессе обучения оно интенсифицирует эмоционально–когнитивное восприятие и способствует более глубокому пониманию идей поэзии певцов–акынов. Исследование закладывает научные основы эффективного использования возможностей цифровой педагогики при преподавании национальной литературы.

Ключевые слова: цифровое повествование, певцы–акыны, казахская литература, педагогика, мультимедийное обучение, проектная деятельность, ИКТ, мотивация.

PEDAGOGICAL EFFECTIVENESS OF TEACHING THE POETRY OF KAZAKH SINGER–POETS THROUGH DIGITAL STORYTELLING

M.M. Kondybay * O. Abdimanuly

Al–Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan, Almaty

*e–mail: medetmanasuly@gmail.com, abdimanuly@rambler.ru

Abstract. The creative legacy of Kazakh singer–poets is of significant value for the spiritual and cultural development of today’s school students. At the same time, it is essential to recognize that learners’ cognitive capacities and modes of perception have substantially evolved in line with contemporary demands. This article investigates the psycholinguistic and pedagogical effectiveness of teaching the poetry of Kazakh singer–poets to upper–secondary students by means of digital storytelling. The study is relevant due to the need to introduce innovative instructional methods within the framework of the updated national curriculum. In Kazakhstan’s general–education programs, the lives and works of nineteenth–century singer–poets constitute a dedicated topic; effective delivery requires the meaningful use of information and communication technologies (ICT), recognition of the learner as the central agent, and the application of active, self–directed learning strategies.

The objective is to substantiate the psycholinguistic and pedagogical effectiveness of digital storytelling for teaching singer–poets’ poetry and to propose a content–methodological model ready for classroom implementation. The study’s novelty lies in designing a coherent model for multimodal re–narration of texts (video essay, documentary short, poetry podcast, animation), together with an assessment rubric and a task map. Methodologically, the research employs a questionnaire survey, a pedagogical experiment, and poetic analysis; digital tools such as Canva, StoryMap, and Adobe Express are integrated. The findings indicate that digital storytelling increases student engagement, enhances creativity and linguistic competence, strengthens the emotional–cognitive dimension of learning, and deepens conceptual understanding of the singer–poets’ ideas. Overall, the study lays the groundwork for the effective use of digital pedagogy in teaching national literature.

Keywords: digital storytelling, singer–poets, Kazakh literature, pedagogy, multimedia learning, project–based learning, ICT, motivation.